

МАРК ТВЕН
РАЗКАЗЪТ НА
КАЛИФОРНИЕЦА

Превод от английски: Радка Гекова, 1989

chitanka.info

Преди тридесет и пет години изследвах река Станислоус, като по цял ден скитах с кирка, решето и рог, промивах тук-там по шепа пръст винаги с надеждата да открия богата жила и все, без да я открия. Това беше прекрасна област — гориста, благоуханна и прелестна, която някога е била многолюдна, но сега хората бяха изчезнали и чаровният рай бе запустял. Бяха се разотишли, когато разкопките по повърхността се изчерпиха. На едно място, където някога бе имало малко оживено градче с банки и вестници, с пожарни команди, с кмет и градски съветници, сега нямаше нищо, освен обширна изумруденозелена морава, без ни най-малка следа от някогашния човешки живот. Това беше надолу към Тътълтаун. По тези места, край прашните пътища, човек срещаше от време на време красиви къщици, спретнати и закътани и така обвити с виещи се рози, побелели от цвят, че вратите и прозорците бяха напълно скрити от погледа — белег на изоставени домове, напуснати преди години от разорени и разочаровани семейства, които нито можеха да ги продадат, нито да ги подарят. Сегиз-тогиз, по на половин час разстояние, човек се натъкваше на самотни дървени бараки от най-ранните дни на златната треска, построени от първите златотърсачи, предшественици на тези, които бяха изградили къщиците. Някои бараки бяха все още обитавани и в тези случаи можехте да бъдете сигурен, че обитател е самият пионер, построил бараката; можехте да бъдете сигурен и в друго — че той е там, защото някога е имал възможност да се завърне в Щатите богат, но не го е направил; по-късно е изгубил богатството си и тогава в унижението си твърдо решил да скъса всякакви връзки с дом, роднини и приятели и занапред да бъде мъртъв за тях. По това време из Калифорния имаше пръснати много такива живи мъртъвци — бедни хорица, смазани от гордостта, посивели и остарели още на четиридесет години, чиито тайни мисли се състояха само от съжаление и копнеж — съжаление за прахосания живот и копнеж да сложат край на борбата и да се отърват от всичко.

Това беше самотна земя! В цялата спокойна шир от треви и гори не се чуваше никакъв звук, освен сънливото бръмчене на насекомите; нямаше и следа от човек или животно — нищо, което да поддържа духа ти и да те накара да се почувствуващ щастлив, че живееш. И така, най-последно, в ранните следобедни часове, когато съзрях човешко същество, почувствувах благодарност и радост. Човекът бе на около четиридесет и пет години и стоеше на портата на една от онези закътани, обвити в рози къщички от споменатия вече вид. Но тя не приличаше на напуснатата; имаше вид на дом, в който се живее и който се стопанисва с обич, грижа и внимание; същият вид имаше и предният ѝ двор, който представляваше градина с изобилие от весели

и пищни цветя. Човекът ме покани да вляза, разбира се, и да се чувствавам като у дома си — това е обичаят на този край.

Беше прекрасно да попаднеш на такова място след дълги седмици на денонощна близост с миньорските бараки — с всичко онова, което е свързано с пръстени подове, никога неоправяни легла, чугунени чинии и канчета, бекон с боб, кафе без мляко и никаква украса, освен военни картини от източните илюстрирани вестници, заковани по дървените стени. Всичко това бе сурова, безрадостна, груба самотност, но тук бях намерил гнездо, отморяващо уморените очи и съживяващо у човека онова чувство, което, след като дълго не е било удовлетворявано, той открива, когато бъде изправен пред произведения на изкуството, колкото и евтини и скромни да са: че без да съзнава, е гладувал и сега е намерил храна. Не бих могъл да повярвам, че една парцалена черга щеше да ме зарадва и задоволи така или че душата може да намери такава утеха в тапети и литографии в рамки, шарени калъфи за столове и подставки за лампи, в уиндзорски столове и лакирани етажерки с наредени по тях раковини, книги, порцеланови вази и множество малки дреболии, които женската ръка нарежда в един дом и които човек вижда, без да съзнава, че ги вижда, но би почувствувал отсъствието им, щом се махнат. Възхищението, което растеше в сърцето ми, се появи и на лицето ми; мъжът го видя и се зарадва; видя го толкова ясно, че отговори, сякаш го бях изразил с думи:

— Всичко това е нейно дело — каза той ласкаво; — тя направи всичко това до най-малката дреболийка — и той обгърна стаята с поглед, пълен с любов и обожание.

Една от онези японски тъкани, с които жените покриват с грижлива небрежност горната част на снимките, не беше нагласена добре. Той забеляза това и я оправи внимателно, като няколко пъти отстъпи назад, за да види ефекта, преди да я нагласи така, че да му хареса. Накрая я побутна един-два пъти с ръка и каза:

— Тя винаги го прави. Не можеш да кажеш точно какво липсва, но наистина нещо липсва, докато не направиш така — сам разбираш, едва след като си го направил, но това е всичко, което знаеш; не можеш да откриеш правилата му. Сигурно то е като последните докосвания на майката до косата на детето, след като го е сресала. Толкова пъти съм я виждал да прави всички тези неща, че мога да ги направя точно като

нея, въпреки че не зная правилата на нито едно от тях. Но тя знае правилата. Знае защо прави това и как да го извърши, докато аз не зная защо, а само как.

Той ме заведе в спалнята да си измия ръцете; спалня, каквато не бях виждал с години: бяла покривка на леглото, бели възглавници, килим на пода, стени, облепени с тапети, картини, тоалетка с огледало, игленик и изящни тоалетни принадлежности; в ъгъла умивалник с истински порцеланови леген и кана и със сапун в порцеланова чинийка, а на закачалката повече от дузина кърпи — кърпи, така чисти и бели, че човек, който дълго не е употребявал подобни работи, не може да не изпита смътното чувство, че ги осквернява, когато се докосва до тях. Лицето ми пак проговори и той отвърна със задоволство:

— Всичко това е нейно дело; тя направи всичко сама, до най-малката подробност. Няма нищо, което да не е усетило допира на нейните ръце. Каквото щете, мислете... но аз не трябва да приказвам толкова много.

Докато се бършех и хвърлях поглед от една подробност в наредбата на стаята към друга, както човек винаги прави, когато се намира на ново място, където всичко е приятно за очите и душата му, разбрах по някакъв необясним начин, че тук има нещо, което мъжът иска да открия сам. Разбрах го много ясно и видях, че се опитва да ми помогне, като ми сочи крадешком с очите си, тъй че се помъчих да налучкам правия път, понеже много исках да го зарадвам. Сбърках на няколко пъти, което видях с крайчеца на окото, без да ми го каже; но накрая разбрах, че гледам именно този предмет — разбрах това от удоволствието, което се излъчваше от него на невидими вълни. Той се засмя щастливо, потърка ръце и извика:

— Това е! Намерихте го. Знаех си, че ще го намерите. Това е нейният портрет.

Приблжих до малката поличка от тъмен орех на по-далечната стена и открих нещо, което досега не бях забелязал — една снимка. От нея ме гледаше най-прелестното лице на девойка и най-красивото, както ми се стори, което някога бях виждал. Мъжът погълна възторга от лицето ми и изглеждаше напълно доволен.

— На последния си рожден ден навърши деветнадесет — каза той, като постави снимката на мястото ѝ, — деня, когато се венчахме.

Когато я видите... само почакайте да я видите!

— Къде е тя? Кога ще си дойде?

— О, тя не е тук сега. Отиде да види близките си. Живеят на четиридесет-петдесет мили отук. Вече две седмици, откакто е заминала.

— Кога очаквате да се върне?

— Днес е сряда. Ще си дойде в събота вечер — към девет часа може би.

Почувствувах остро разочарование.

— Жалко, че няма да бъда тук тогава — казах със съжаление.

— Ще си отидете? Не, защо ще си ходите? Не си отивайте. Тя ще бъде така разочарована.

Ще бъде разочарована — това красиво създание! Ако тя сама бе казала тези думи, не знам дали биха ме ощастливили повече. Изпитвах дълбок копнеж да я видя: копнеж толкова силен, така настойчив, че се уплаших. Казах си: „Трябва да си отида веднага от това място поради спокойствието на душата си.“

— Знаете ли, много обича да идват хора и да ни гостуват — хора, които знаят разни неща и могат да приказват, хора като вас. Това ѝ прави голямо удоволствие; защото самата тя знае... о, тя знае почти всичко и може да приказва, ах, като птичка... а книгите, които чете, боже мой, просто ще се смаете. Не си отивайте, няма да чакате много, пък и тя би била така разочарована.

Чух думите, но бях така дълбоко потънал в мисли и вътрешна борба, че едва ги разбрах. Той ме остави, но аз не забелязах това. Скоро се върна със снимката в ръка и като ми я поднесе, каза:

— Ето, кажете ѝ, кажете пред лицето ѝ, че сте могли да останете, но не сте искали.

Този повторен поглед върху лика ѝ промени намерението ми. Реших да остана и да рискувам. Вечерта двамата пушихме спокойно лулите си и разговаряхме до късно за най-различни неща, но най-вече за нея; и положително от много дни насам не бях прекарвал времето си така отморяващо ѝ приятно. Четвъртък дойде и се изниза спокойно. По здрач мина едър златотърсач, който живееше на три мили — един от посивелите останали тук пионери, — и ни поздрави топло с отморени и трезви думи:

— Отбих се само да питам кога ще се върне малката стопанка. Някакви новини от нея?

— О, да, писмо. Искаш ли да го чуеш, Том?

— Разбира се, бих искал да го чуя, ако нямаш нищо против, Хенри.

Хенри извади писмото от портфейлчето си и каза, че ще прескочи някои от интимните пасажи, ако нямаме нищо против; след това започна и прочете по-голяма част от писмото — едно любещо, спокойно, очарователно и изискано произведение с постскриптур, пълен с мили поздрави и пожелания за Том и Джо, и Чарли, и други близки приятели и съседи.

Когато четецът свърши, той погледна Том и извика:

— Охо, ти пак започна! Махни си ръцете и дай да ти видя очите. Винаги правиш това, когато ти чета писмо от нея. Ще ѝ пиша и ще ѝ кажа.

— О, недей, Хенри. Знаеш, вече остарявам и най-малкото разочарование ме кара да плача. Мислех, че самата тя ще е тук, а ти си получил само писмо.

— Ех, сега пък ти, какво те е карало да мислиш така?

— Струва ми се, всички знаят, че тя няма да си дойде по-рано от събота.

— Събота! Разбира се, че знаех. Чудя се какво става с мене напоследък. Наистина, че го знаех. Не се ли готвим всички за посрещането ѝ? Сега трябва да си ходя. Но ще бъда тука, когато тя се върне, приятелю.

Късно в петък следобед друг посивял ветеран дойде от бараката си, намираща се на около една миля, и каза, че момчетата искат да уредят малка веселба в събота вечер, ако Хенри не мисли, че тя ще бъде много уморена от пътуването.

— Уморена? Тя уморена? Чуйте го какво приказва. Джо, ти много добре знаеш, че тя не би си легнала и шест седмици подред, за да зарадва, когото и да било от вас.

Когато Джо чу, че има писмо, помоли да му го прочетат и милите поздрави до него съвсем разчувствуваха стария човечец; но той каза, че е такава стара развалина, че би го трогнало, ако тя спомене дори само името му.

— Господи, толкова ни липсва тя — каза той.

В събота следобед забелязах, че твърде често си поглеждам часовника. Хенри видя това и каза уплашено:

— Не мислите, че тя трябва да е тук толкова скоро, нали?

Почувствувах се неловко и малко смутен, но се изсмях и казах, че това ми е навик, когато съм в очакване. Той не изглеждаше напълно доволен от отговора ми и от този момент нататък почна да проявява безпокойство. Четири пъти ме изкачи до едно място на пътя, откъдето можехме да видим по-надалеч. Стоеше там, заслонил очите си с ръка, и гледаше. Няколко пъти повтори:

— Започвам да се безпокоя. Започвам наистина да се тревожа. Знам, че няма да си дойде преди девет, и въпреки това някакво предчувствие като че ли ми подсказва, че нещо се е случило. Не мислите, че ѝ се е случило нещо, нали?

Започнах съвсем да се срамувам от него заради детинщината му; и най-накрая, когато той още един път зададе този умолителен въпрос, аз изгубих за миг търпение и му отговорих доста грубо. Това като че ли го стъписа и сплаши; той изглеждаше така засегнат и тъй смирен, че се презрях за жестоките си и ненужни думи. И много се зарадвах, когато Чарли, друг ветеран, пристигна вечерта и се настани до Хенри да чуе писмото и да поговори за приготовленията за посрещането ѝ. Чарли редеше една сърдечна приказка след друга и направи всичко възможно, за да пропъди предчувствията и опасенията на приятеля си:

— Нещо да ѝ се е случило ли? Хенри, това са чисто и просто глупости. Нищо няма да ѝ се случи, можеш да бъдеш напълно спокоен. Какво пише в писмото? Че е добре, нали? И че ще се върне в девет часа? Знаеш ли някога да не си е удържала думата? Разбира се, това никога не се е случвало. Добре тогава, не се вайкай, тя ще си дойде и това е толкова сигурно и вярно, колкото и туй, че си се родил. Хайде сега да почнем украсата; нямаме много време.

Много скоро след това пристигнаха Том и Джо и тогава всички ръце се заеха да кичат къщата с цветя. Към девет часа тримата златотърсачи казаха, че тъй като са си донесли инструментите, нищо не им пречи да ги настройат, защото момчетата и момичетата скоро ще пристигнат и са зажаждали за хубава веселба от старото време. Цигулка, банджо и кларнет, това бяха инструментите. Триото се нареди един до друг, започна да свири някаква шумна танцова мелодия и да тактува с големите си ботуши.

Наближи девет. Хенри стоеше на вратата с очи, вперени по пътя, а тялото му се люшкаше от мъчителното душевно страдание. Бяха го накарали да пие за здравето и безопасността на жена си няколко пъти, а сега Том се провикна:

— Чакайте! Още една чашка и тя е тук.

Джо донесе на табла чашите и ги поднесе на събралите се. Аз посегнах към една от останалите две чаши, но Джо изръмжа под носа си:

— Не тази! Вземи другата!

Така и направих. На Хенри поднесоха последен. Едва и глътна питието и часовникът започна да бие. Той го слуша, докато ударите замряха, а лицето му ставаше все по-бледо; тогава промълви:

— Момчета, прилошава ми от страх. Помогнете ми... искам да си легна.

Те го заведоха до канапето. Той започна да се намества и да дреме, но скоро заговори, сякаш бълнуваше:

— Конски тропот ли чувам? Дойдоха ли?

Един от старите златотърсачи отговори на ухото му:

— Джими Париш дойде да каже, че пътниците ще се забавят, но те са наблизко по пътя и идват. Конят ѝ куца, но тя ще пристигне след половин час.

— Тъй съм благодарен, че нищо не се е случило!

Той почти заспа, преди да изговори думите. В миг тези сръчни мъже го съблякоха и го наместиха в леглото му в стаята, където си бях измил ръцете. Затвориха вратата и се върнаха. Те като че ли се готвеха да си тръгват, но аз ги спрях:

— Моля ви се, не си отивайте, господа. Тя не ме познава, аз съм чужд човек.

Спогледаха се. Тогава Джо отговори:

— Тя? Бедната, тя е мъртва от деветнадесет години.

— Мъртва?

— Да, или още по-лошо. Отиде да види близките си половин година след като се омъжи и на връщане, в събота вечерта, индианци я отвлякоха на пет мили от тази къща и оттогава никой нищо не е чувал за нея.

— И в резултат на това той загуби разсъдъка си?

— Нито час не е бил с ума си оттогава насам. Обаче положението му се влошава само по това време на годината. Тогава ние почваме да идваме тук, три дни преди уреченото ѝ връщане, да му вдъхваме смелост и да го питаме за новини от нея, а в събота всички идваме, украсяваме къщата с цветя и приготвяме всичко за танци. Вършим това редовно от деветнадесет години насам. Първата събота бяхме двадесет и седем души, без да броим момичетата; сега сме само трима, а от момичетата не остана нито едно. Упояваме го да заспи, иначе буйствува; след това нищо му няма още една година — мисли, че тя е при него, докато дойдат последните три-четири дни; тогава да я търси, изважда нещастното си старо писмо и ние идваме да го молим да ни го прочете. Боже мой, тя наистина беше прекрасна.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.